

Innehåll

Förord 11

Inledning 13

- Undersökningens bakgrund 13
- Undersökningens syfte och uppläggning 13

Kapitel 1. Mål och medel inom transportpolitiken 17

- 1.1 Vad är transportpolitik? 17
- 1.2 De transportpolitiska målen 18
  - Behövs en särskild transportpolitik? 18
  - Uttalade mål och faktiska mål 20
  - Långsiktiga förändringar av målen 21
- 1.3 De transportpolitiska medlen 23
- 1.4 Varför direkta regleringar av lastbilstransporterna? 26
  - Överetablering 29
  - Överkapacitet och förödande konkurrens 30
  - Transporttjänsternas kvalitet 31
  - Arbetsvillkoren för de anställda 32
  - Trafiksäkerheten 33
  - Trängseln i trafiken 34
  - Ökad järnvägstrafik 34

Kapitel 2. Den historiska utvecklingen av trafiklagstiftningen 36

- 2.1 Från tekniska bestämmelser till konkurrensreglering 36
- 2.2 1930-talets depression och dess effekter 40
- 2.3 1940 års yrkestrafikförordning (YTF) 42
- 2.4 Sammanfattning 45

Kapitel 3. Tillämpningen av 1940 års yrkestrafikförordning fram till 1964 47

- 3.1 Ett exempel på handläggningen av tillståndsärenden 47
- 3.2 Behovsprövningen 50
  - Beslutsunderlaget 51
  - Anpassningsmekanismer 53
- 3.3 Lämplighetsprövningen 59
- 3.4 Kompetensfördelningen mellan statens biltrafiknämnd och länsstyrelserna 60
- 3.5 Regleringen av fjärrtrafiken 62
- 3.6 Tillståndsgivningen och den yrkesmässiga lastbilstrafikens utveckling 1946—63 66
  - Antal tillståndsärenden hos BTN 66

IUI:s undersökning av BTN:s tillståndsgivning	66
Bilantal, lastkapacitet och sysselsättning	71
Fjärrtrafiken	73
3.7 Sammanfattning och slutsatser	75

Kapitel 4. 1963 års nya transportpolitik 80

4.1 1953 års trafikutredning	80
Varför en ny transportpolitisk utredning?	80
Trafikutredningens förslag	82
4.2 1963 års riksdagsbeslut	87
4.3 Reformprogrammets genomförande	91
Etapperna I och II genomförs planenligt	91
Förberedelser för etapp III	93
Etapp III ställs på framtiden	95
Transportpolitiska beslut 1968—75	99
Cirkeln slutes — 1972 års trafikpolitiska utredning tillsätts	103
Etapp III genomförs?	104

Kapitel 5. Effekterna av 1963 års transportpolitik inom lastbilstrafiken 106

5.1 Inledning	106
5.2 Det statistiska källmaterialet	107
5.3 Tillståndsgivningen	108
BTN:s tillståndsgivning åren 1965—67 i jämförelse med åren 1961—63	108
Olika typer av tillståndsärenden åren 1964—72	111
Undantagen från YTF:s bestämmelser samt de icke behovsprövade transporter	113
5.4 Företagsbildningen och branschstrukturen	115
Nyetablering och utvidgning av åkeriföretag	115
Företagsstrukturen inom åkerinäringen	120
5.5 Kapacitets- och trafikutvecklingen	124
Bilantal, lastkapacitet och sysselsättning inom den yrkesmässiga lastbilstrafiken åren 1958—74	124
Fördelningen yrkesmässig — icke yrkesmässig trafik	128
Fjärrtrafiken	130
5.6 Sammanfattning och slutsatser	134

Kapitel 6. Regleringssystemen i Västtyskland, Storbritannien och Nederländerna 137

6.1 Inledning	137
6.2 Västtyskland	138
Yrkesmässig trafik	139
Icke yrkesmässig trafik	143
6.3 Storbritannien	145
6.4 Nederländerna	151
Nyetablering	153
Kapacitetsökning hos befintliga åkerier	154
Utlandstrafiken	156
Kapacitets- och trafikutvecklingen	156

- 6.5 Systematiska jämförelser 157
  - Syftet med regleringarna 157
  - Etableringskontrollen 159
  - Kapacitetskontrollen 161
  - Delmarknader 163
  - Administrationen av tillståndsgivningen 165
- 6.6 Avslutande synpunkter 167

Kapitel 7. Marknadsstruktur och konkurrensförhållanden inom åkerinäringen 169

- 7.1 Inledning 169
- 7.2 Finns stordriftsfördelar inom åkerinäringen? 170
- 7.3 Efterfrågans inflytande på branschstrukturen 174
- 7.4 De direkta regleringarnas effekter på branschstrukturen 177
- 7.5 Åkeriernas storleksfördelning i vissa europeiska länder 178
- 7.6 Den svenska åkerinäringens organisation och struktur 182
  - Bilagande och transportsäljande företag 182
  - Lastbilscentralerna 182
  - Transportförmedlingsföretagen 185
  - Specialföretagen 187
  - Marknadskoncentrationen 188
    - Definitions- och mätproblem 188
    - Den nationella marknaden 191
    - De regionala marknaderna 193
- 7.7 Prisbildning och konkurrensförhållanden 198

Kapitel 8. Tillståndsgivningen och konkurrensen lastbil — järnväg 202

- 8.1 Inledning 202
- 8.2 Järnvägsfrämjande bestämmelser i yrkestrafikförordningen 203
- 8.3 Erfarenheter av tillståndsgivningen som styrmedel 203
- 8.4 Tillståndsgivningens inverkan på lastbilstrafikens kostnader 207
- 8.5 Avslutande synpunkter 208

Sammanfattning och slutsatser 210

- Undersökningens bakgrund 210
- Undersökningens syfte 210
- Regleringssystemet fram till år 1964 211
- 1963 års reformprogram och dess genomförande 212
- Effekterna av 1963 års beslut inom lastbilstrafiken 214
- Konkurrensen lastbil—järnväg 215
- Regleringssystemet vid mitten av 1970-talet 216

Summary 218

Källor och litteratur 225

Diagram

- 3:1 Antal ärenden hos statens biltrafiknämnd åren 1954—63 rörande tillstånd till beställningstrafik med lastbil 67
- 3:2 Årlig ökning av antalet bilar och deras lastkapacitet samt sysselsättningsutvecklingen inom beställningstrafiken med lastbil åren 1946—63 72
- 5:1 Årlig förändring av bilantal, lastkapacitet och sysselsättning inom beställningstrafiken med lastbil 1958—71 129
- 5:2 Årlig ökning av antalet tonkm i yrkesmässig fjärrtrafik med lastbil åren 1958—71 132
- 8:1 Årlig förändring av antalet tonkm på SJ och i yrkesmässig fjärrtrafik med lastbil åren 1958—70 206

Tabeller

- 3:1 Statens biltrafiknämnds tillståndsgivning åren 1953—63 efter typ av tillståndsärende 69
- 3:2 Avslagsfrekvensen vid ansökningar till statens biltrafiknämnd om nytt trafikillstånd (exkl. reservtillstånd) åren 1953—63 70
- 3:3 Nya och ändrade trafikillstånd (exkl. reservtillstånd) utfärdade av statens biltrafiknämnd åren 1953—63 fördelade efter giltighetstid 70
- 3:4 Nya och ändrade trafikillstånd (exkl. reservtillstånd) utfärdade av statens biltrafiknämnd åren 1953—63 fördelade på generella och individualiserade tillstånd 71
- 3:5 Den yrkesmässiga fjärrtrafiken med lastbil åren 1947—63 75
- 5:1 Statens biltrafiknämnds tillståndsgivning åren 1961—63 och 1965—67 efter typ av tillståndsärende 109
- 5:2 Avslagsfrekvensen vid ansökningar till statens biltrafiknämnd om nytt trafikillstånd (exkl. reservtillstånd) åren 1961—63 och 1965—67 109
- 5:3 Nya och ändrade trafikillstånd (exkl. reservtillstånd) utfärdade av statens biltrafiknämnd åren 1961—63 och 1965—67 fördelade efter giltighetstid 110
- 5:4 Nya och ändrade trafikillstånd (exkl. reservtillstånd) utfärdade av statens biltrafiknämnd åren 1961—63 och 1965—67 fördelade på generella och individualiserade tillstånd 111
- 5:5 Olika typer av tillståndsärenden åren 1964—72 112
- 5:6 Nya trafikillstånd fördelade på behovsprövade och icke behovsprövade tillstånd åren 1968—72 114
- 5:7 Nya trafikillstånd fördelade på nya åkerier och tidigare tillståndsinnehavare åren 1964—72 116
- 5:8 Avslagsfrekvensen vid ansökningar om nytt trafikillstånd åren 1964—72 117
- 5:9 Antal utfärdade trafikillstånd avseende ökning av lastkapaciteten åren 1964—72 118
- 5:10 Nyetableringsandelen inom åkerinäringen åren 1965—72 119
- 5:11 Antal åkerier åren 1953—75 121
- 5:12 Åkerierna fördelade på storleksklasser åren 1953—75 122
- 5:13 Lastbilsbeståndet fördelat på åkerier av olika storlek åren 1953—75 123
- 5:14 Antal lastbilar i yrkesmässig trafik åren 1958—74 124
- 5:15 Lastkapaciteten inom den yrkesmässiga trafiken åren 1954—74 126
- 5:16 Lastkapacitetens tillväxttakt inom den yrkesmässiga trafiken åren 1954—72 128
- 5:17 Den yrkesmässiga trafikens andel av den totala lastbilstrafiken åren 1950—74 130

- 5:18 Den yrkesmässiga fjärrtrafiken med lastbil åren 1957—71 133
- 7:1 Åkeriföretagen fördelade på storleksklasser i olika länder 179
- 7:2 Lastbilsbeståndet i olika länder fördelat på åkerier av olika storlek 179
- 7:3 Antalet lastbilscentraler i olika storleksgrupper, deras genomsnittliga antal bilar och delägare samt omsättning 1974/75 184
- 7:4 Antalet lastbilscentraler, deras bilantal och marknadsandel i olika län 1974/75 185
- 7:5 Antalet lastbilar sysselsatta inom ASG, Bilspedition och Frigoscandia/ Fraktarna fördelat på trafikslag år 1975 187
- 7:6 ASG:s och Bilspeditionens fjärrtrafiktransportörer fördelade på storleksklasser 1974/75 187
- 7:7 De tre största lastbilstransportkoncernerna i Sverige, december 1975 191
- 7:8 Antalet transportsäljande företag fördelat på huvudgrupper länsvis år 1975 195
- 7:9 Totala antalet lastbilar i yrkesmässig trafik fördelat på transportsäljande företag av olika slag länsvis år 1975 196
- 7:10 Procentuell fördelning av totala antalet lastbilar i yrkesmässig trafik på olika slag av transportsäljande företag länsvis år 1975 197